

Diapente, V. *diapasó* *Diapositiva*, V. *diàfan* *Diaprat*, *diaprea*, V. *jaspí* *Diaqueni*, V. *aqueni* *Diaquiló*, V. *quil* *Diarca*, V. *anarquia* *Diari*, V. *dia* *Diarrea*, *diarreic*, V. *reuma* *Diartriosi*, V. *artrític* *Diastordi*, V. *escordi* *diàspor*, *diastprat*, *diastpre*, V. *jaspí* *Diassa*, V. *dia* *Diastàltic*, V. *diàstole* *Diastasa*, *diastasi*, *diastàtic*, *diastema*, V. *estàtic* (ES-TAR)

DIASTOLE, pres del ll. *diastòle*, i aquest, del gr. *διαστολή* 'dilatació', derivat de *διαστέλλω* 'jo separo, aparto, dilato', i aquest, de *στέλλω* 'jo envio'. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.

DERIV.: *Diastòlic*. *Paradiastole*. *Diastàltic*. *Sístole* [Belv.], de *συστολή* 'contracció', derivat de *συστέλλω* 'jo reduïxo, contrac'; *sistòlic*; *asistòlia*, *asistòlic*. *Perístole* [1839, Lab.], de *περιστολή* 'contracció del ventre'; *peristàltic* [1839, Lab.].

Diastomàtic, V. *estómac* *Diastre*, V. *diable* *Diat*, V. *dia* *Diatèrman*, *diatermància*, *diatèrmic*, V. *termo* *Diatèsic*, *diàtesi*, V. *tesi* *Diatomàcia*, *diatomea*, *diatòmic*, V. *àtom* *Diatònic*, V. *to*

DIATRIBA, pres, per conducte del francès, del ll. *diatriba* 'discussió filosòfica', i aquest, del gr. *διατριβή* 'passatemps, entreteniment, conversa filosòfica', derivat de *διατρέβω* 'jo desgasto', 'passo el temps, m'entretinc', i aquest, de *τρέβω* 'desgasto'. □ 1.ª doc.: 1839, Lab.

Per a l'accentuació i la transmissió del francès, veg. DCEC.

Diazina, *diazo*-, *diazotar*, V. *azot* *Dibàsic*, V. *base* *Dibolir*, V. *abolir*

DIBUIXAR, paraula comuna a les tres llengües romàniques de la Península i a les llengües medievals de França, que significà primer 'representar gràficament (esculpint, pintant o dibuixant)', i també 'fer obra de talla, obrar fusta artísticament'; l'origen és incert, però és probable que les llengües hispàniques la vagin pendre del fr. ant. *deboissier* 'fer obra de talla en fusta', 'representar gràficament', que es degué derivar de *bois* 'fusta', del mateix origen que el nostre BOSC. □ 1.ª doc.: *deboxar*, fi S. XIII; *dibuixar*, fi S. XVII (1688; 1695, Lacav.).

«Unes taules d'escriure, de vori, *deboxades*»; «un coltell --- ha lo mànech e'l foure de vori, e ha en lo mànech sis caps *deboxats*», en un inventari de c. 1300 (Jaume II, 1291-1327, AIEC, 1911, 557, 559). «Lo dit argenter farà un calze d'or e sa patina, ab timbres del senyor Rey, en la manera que és *deboxat* ---», doc. ross. de 1371: l'InòLC recull aquest ex. i altres 5 fins a 1455. Sovint es tracta d'entallar i pintar fusta en colors, com en un doc. de 1404 citat pel DAG: «aprés que lo dit retaule e tabernacle serà *deboxat*»; o d'altres esculpides o entallades amb color, com en els docs. de 1368 i 1449 (DAIc., s. v. *deboxar*) que deuen ser en fusta, en tot cas és obra de talla en colors, ben

clarament, en Turmeda: «lo portal entretaylat / de obra molt adonosa, / tot a l'entorn *deboxat* / d'aur e d'atzur e Pistoya» (*Cobles Div.*, 7); des d'on es trasllada inclús a la pintura en coloret de la dama maquillada: «quan bé seran arreades e *deboxades* ---», BMetge (*Somni*, NCL., 111.4).

En fi sovint no és sinó un terme genèric que abraça tota classe de representació gràfica artística, com en un passatge de les *Sentències Morals* (bibl. de St. Cugat, mj. S. xv), p. p. Bofarull, i que semblen adaptar passatges dels *Caràcters* de Teofrast, allà on pinta caracteritzant-lo l'accionat del «Home grosser e atrevit»: «ell mateix se scolta e no s'entén, torç lo coll e alça los musclos, maneja los brassos e signa ab les mans, trau lo gabinet de la daga i escure's les ungles, après garda al taguinat, quasi que *deboxa* ço que vol dir; diu Serverí sobre aquest que la mà no deu parlar ne la bocha veser ne l'ull dar ne tenir» (*CoDoACA* XIII, 245). I és amb aquest contingut ample i vague que l'hem d'entendre en Lull: «com pot ésser que los pintors pinten ni *diboxen* ni entallen» (en subjuntiu, *Libre de Contemplació*, 120.26).¹

El cast. *dibujar* tingué la forma *debuxar* (algun cop *deboxar*) en tota l'Edat Mitjana i el S. XVI; apareix per primera vegada en Berceo, segon quart del S. XIII.² El port. *debuxar* ha conservat la forma en *de*-, i ja apareix en galleg ant. *debuxado*, des de princ. S. XIV, i amb el sentit de 'obrat, esculpit en fusta':³ «entallada et *debuxada* toda a ymage, a feytura et a fegura de salamandras, que vivem de fogo puro» (*Geral Estória*, 136.11). La forma amb *di*- és si fa no fa tan tardana en castellà com en català, car allà no es documenta fins al dicc. de C. de las Casas, a .1570:³ es tracta d'un canvi de prefix com el que presenten *difunt*, *dipòsit*, *diputat*.

Covarrubias va insinuar una possible relació amb BOIX (cast. *boj*), idea adoptada pel DAut., amb la justificació semàntica «por hacerse los dibujos en tablas de esta maderax»; Cuervo s'hi adherí, si bé amb reserves, alludint a la freqüència de la pintura en posts, o peces de boix; M-Lübke es declarava escèptic, amb bon motiu, per raons morfològiques, en el REW₁, 1430, però en la tercera edició del seu diccionari els seus escrúpols van ser vençuts per un article que Spitzer dedicà al problema, en ZFSL XLV (1919), 375-9.

L'acc. moderna 'delinear en una superfície, representant de clar i obscur la figura d'un cos' sembla haver predominat, tant en castellà com en la nostra llengua, en el S. XVII; com ens mostra en la nostra Lacav. (menys clarament DTo., 1670, «bosquejar, *adumbro*, *lineamenta describo*): «*debuixar* o *dib*-, *trassar alguna cosa*: aliquid delinear; ell *sab debuixar*, *graphidis peritus* est; punxó de terra o de plom o de altra matèria per a *debuixar* ---; *debuixar* ab un carbó alguna cosa, *debuixar* grosserament ab un carbó; *debuixar* una obra, menos grosserament, assenyalant cada una de les parts --- acabar de *debuixar* una obra: *graphidem expolitione absolvere*». En castellà l'acc.